

ЗНАЧЕННЯ ПИСАНОК І КРАШАНОК У ЖИТТІ НАСЕЛЕННЯ ХАРКІВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

У др. пол. XIX ст. в Харківській губернії був широко розповсюджений такий вид народного мистецтва як писанкарство. Населення губернії, як і всі українці, писали писанки навесні, перед Великоднем. На Слобожанщині це свято вважалося одним із найяскравіших і найурочистіших. Писанки до свята виготовляли в кожній оселі. Писанками називали пасхальні яйця, пофарбовані в два, три кольори і більше. В залежності від орнаменту вони поділялися на окремі види і мали своєрідні назви: «безкінечник», «клинці», «рожівка», «сосна», «хріновий листок» та інші. Також існували і крашанки - яйця, пофарбовані в один колір без візерунків. Наприклад, пасхальне червоне яйце мало назву «червона крашанка». Фарбували яйця виключно жінки.

Вироби писанкарства відігравали важливу роль у віруванні населення Харківської губернії. З ними було пов'язано багато прикмет і обрядів, існувало безліч легенд щодо того, як з'явилися перші писанка і крашанка. У Харкові в цей час побутувала така розповідь: «Один єврей не вірив, коли йому говорили, що Христос воскрес. «Я повірю тоді,- сказав він, указуючи на яйця, - коли ці яйця стануть червоними». Після його слів яйця моментально почервоніли і перетворилися на крашанки». Крашанки і писанки в Харківській губернії використовували як запобіжні і лікарські засоби. Наприклад, в слободі Преображенній Куп'янського повіту умивалися водою, в якій лежала крашанка, після чого яйце викидали в річку русалкам. Деякі з молоді, щоб стати красивішими, викачували лице писанкою. Шкарлупа крашанки вважалася запобіжним заходом задля збереження хліба від мишей. Коли лихоманка не піддавалася лікам, то хворому вішали на шию крашанку, яка знаходилася у церкві в ніч під Світле Воскресіння. Її клали в хаті за ікони, де вона могла лежати роки, не псуючись. Також шкарлупою крашанки підкурювали людей і домашніх тварин від різних захворювань і «зглазу». На пасіці, під перший вулик бджіл, клали писанку «безкінечник», щоб безкінечно роїлись бджоли.

Окрім різних звичаїв існували ігри, в яких використовували вироби писанкарства. Наприклад, у Куп'янському повіті Харківської губернії грали у «навбитки» і «навкотки». Гра в навбитки проходила так: хлопчик обирав із крашанок биток. Він тримав яйце так, щоб було видно лише його «носик», в який бив «носи́ком» своєї крашанки інший хлопчик. Потім били «гузкою» об «гузку». Вигравав той, у кого крашанка залишалася цілою. Під час іншої гри - в «навкотки», пасхальні яйця катали по горбочку.

Виготовленими писанками обмінювалися зі своїми рідними і друзями. По тому, яким орнаментом було прикрашене яйце, можна було зрозуміти, що тобі бажає людина. В деяких повітах губернії хлопець обов'язково повинен був подарувати своїй нареченій писанку. Всі ці звичаї свято цінувалися у народі, а

деякі із них дійшли й до нашого часу. Як бачимо, вироби писанкарства були невід'ємною частиною культурного життя населення Харківської губернії. Вони відігравали важливу роль у віруванні людей й носили символічний характер. Кожен писанкар вкладав душу у свою роботу, що зумовлювало його духовний розвиток. Завдяки цьому, писанкарство збереглося й до нашого часу.

Любченко О.С.
ХНУРЕ

УКРАЇНСЬКИЙ РУШНИК – ПЕРЕЖИТОК МИНУЛОГО ЧИ НОВИЙ НАПРЯМ СУЧАСНОЇ ТВОРЧОСТІ?

Рушники – це відбиття культурної пам'яті народу, в їх узорах зберігаються прадавні магічні знаки, образи народних традицій та цінностей, які знайшли подальше переосмислення і оновлення. На сьогоднішній день в українському суспільстві рушники не втрачають своєї актуальності. Ці вишивані символи продовжують зберігати ритуальне й побутове призначення. До наших часів рушники були і є необхідним складником наших традицій, від народження аж до смерті.

В Україні рушникам завжди надавалось важливе образно-символічне значення. Вишиті рушники здавна були поширені як неодмінний атрибут народного побуту, весільної і святкової обрядовості, як традиційна окраса житла. Важливі події в житті народу ніколи не обходились без рушників, які, крім декоративного навантаження, мали великий образно-символічний зміст. У всьому декоративно-прикладному мистецтві немає іншого такого предмета, який би концентрував у собі стільки різноманітних символічних значень.

Рушник завжди був символом гостинності – на ньому підносили дорогим гостям хліб-сіль. Під час будівництва хати рушниками підіймали сволоки. На них приймали новонароджених, з рушниками проводжали людину в останню путь. Особливо значну роль відігравав рушник у весільному обряді як один з найважливіших атрибутів. Поряд з обрядовим призначенням рушники широко використовувались у побуті. Ці традиції не втрачають своєї актуальності і в наші дні.

Орнаментация рушників на Україні надзвичайно різноманітна. У кожному локальному центрі склалися свої традиційні мотиви, особливості їх композиції. У кожному районі склалися локальні особливості, що виявилось у композиції, колірній гамі, засобах шитва.

Характерною особливістю народної вишивки є збереження, поряд з новими сюжетами, давніх орнаментів, що мали символічне значення. На сучасному етапі у виготовленні рушників намітилось два напрямки, що існують і розвиваються паралельно. Це, з одного боку, творчість майстрів і художників, що спирається на традиційну спадщину минулого, а з другого – діяльність широкого загалу селянства, яке вишиває для власних потреб, за своїми рисунками і смаками.